

FILMENE

To westerns

CHEYENNE AUTUMN (Indianerne), USA 1964. Prod.: Ford-Smith Productions (Bernard Smith). Instr.: John Ford. Manus.: James R. Webb efter en roman af Mari Sandoz. Foto: William H. Clothier (Super Panavision 70, technicolor). Klipping: Otto Lovering. Arkitekt: Richard Day. Musik: Alex North. Hjelpeinstr.: Russ Saunders og Wingate Smith. Medv.: Richard Widmark (kaptajn Thomas Archer), Carroll Baker (Deborah Wright), Karl Malden (kaptajn Wessels), Sal Mineo (Red Shirt), Edward G. Robinson (indenrigsministeren), James Stewart (Wyatt Earp), Arthur Kennedy (Doc Holliday), John Carradine (Jeff Blair), Dolores del Rio (den spanske kvinde), Ricardo Montalban (Little Wolf), Gilbert Roland (Dull Knife), Patrick Wayne (løjtnant Scott), Elizabeth Allen (miss Plantagenet), Victor Jory (Tall Tree), Judson Pratt (major Dog Kelly), Mike Mazurki (sergent Wichowsky), George O'Brien (major Braden), John Qualen (Svenson), Sean McClory (O'Carberry), Ken Curtis (Joe), Carmen D'Antonio, Shug Fisher, Harry Carey jr., Ben Johnson.
Dansk distrib.: Paramount. Dansk prem.: 26. 4. 1965, Kinopalæet. Længde: 4080 m (149 min.).

MAJOR DUNDEE (Major Dundee), U.S.A. 1965. Prod.: Jerry Bresler Production/Columbia. Instr.: Sam Peckinpah. 2nd unit instr.: Cliff Lyons. Manus.: Harry Julian Fink, Oscar Saul, Sam Peckinpah efter fortælling af H. J. Fink. Foto: Sam Leawitt, Panavision, Eastman Color by Pathé, kopi: Technicolor. Dekor.: Al Ybarra. Særlige effekter: August Lohman. Musik: Daniele Amfitheatrof. Medvirkende: Charlton Heston (Major Amos Dundee), Richard Harris (Capt. Benjamin Tyreen), Jim Hutton (Lt. Graham), James Coburn (Samuel Patts), Michael Anderson jr. (Tim Ryan), Senta Berger (Teresa Santiago), Mario Adorf (Sgt. Gomez), Brock Peters (Aesop), Warren Oates (O. W. Hadley), Ben Johnson (Sgt. Chillum), R. G. Armstrong (Rev. Dahlstrom), L. Q. Jones (Arthur Hadley), Slim Pickens (Wiley), Karl Swenson (Capt. Waller), Michael Pate (Siera Charriba), John Davis Chandler (Jimmy Lee Benteen), Dub Taylor (Priam).
Dansk distrib.: Columbia. Dansk prem.: 15. 3. 1965, Saga. Længde: 3695 m (134 min.).

Man frygtede en tid for, at „Cheyenne Autumn“ skulle blive Fords sidste film, men den gamle mester er heldigvis atter i sving. Var filmen blevet Fords sidste, kunne han ikke have afsluttet sin karriere smukkere end med „Cheyenne Autumn“, der er en sand lystvandring i hans verden, en antologi af fordske temaer og stemninger. Den rummer motiver fra en lang række af hans western-mesterværker. På en bevægende måde rummer den på én gang hele Fords west-

ern-ernekreds og omslutter udviklingen i hans film.

Filmen handler om indianerne, skildret med Fords indfølelse og respekt for et stolt folk, der bevarer den menneskelige værdighed under modgang og forfølgelse. Den handler om Fords elskede US Cavalry, de pligttopfyldende, nøjsomme, underbetalte blåskjorter. Det er en film om den lange rejse hjem, og dens helte er personligheder, der i menneskelighedens navn sætter sig ud over alle regler og ordrer. Det er en film, der priser menneskelig storhed, og som ikke er bange for at heroisere dem, der fortjener det. Men det er samtidig en film, der ikke er blind for menneskelig usselhed. Det er en film, der forstår sig på menneskene, men som ikke af den grund giver afkald på en klar stillingtagen til *right or wrong*. Det er en film, der viser den umådelige spændvidde hos Ford, som kan prise heroismen og ironisere over myterne, som kan forbinde patos og humor, realisme og symboler.

Ford er de store og enkle følelsers digter, og „Cheyenne Autumn“ udspringer som alle Fords andre store film af en vældig følelse for mennesker og landskaber, af en intim indforståethed med en svunden tid, hvor menneskene og idealerne var anderledes end i dag. Følelser analyserer man nødtigt, og Fords film unddrager sig ofte eksegeser, fordi de er totaliteter. Svaghederne, og de findes også i „Cheyenne Autumn“, især i dens sidste del, hører på en eller anden måde naturligt sammen med kvaliteterne. I „Cheyenne Autumn“ synes Ford mod slutningen at være optaget af at understrege indianernes grusomme situation. På mange måder ytrer tendensen til idédebate fra de senere år sig i „Cheyenne Autumn“, og den fører mod slutningen Ford over i det alt for tydelige. Hans loyalitet mod indianerne og hans had til de snævertsynede, praktiske mænd kommer stærkest til udtryk, når han er mindst teoretisk.

Filmens skildring af indianernes lange flugt og kavalleristernes forfølgelse af dem er i sit brede, rolige forløb en kæde af vekslende dramatiske, tragiske og humoristiske situationer, bragt på lærredet med Fords suveræne og instinktive beherskelse af det visuelle udtryk. Det enorme lærred er naturligt udfyldt, og William Clothiers farvefoto forøger den poetiske kraft i billedrækkernes markante kompositioner. Fords billedstil er så præcis og naturlig som nogen-

sinde. Atter anbringer han som ingen anden personerne i landskaberne, bruger den høje himmel og den lave horisont, klippeformationerne og rytternes bevægelser hen over sletterne som på én gang sanset virkelighed og symbol.

Op filmen rummer personer, hvori er samlet træk fra de mest beundringsværdige fordske karakterer. Kaptajn Archer (*Richard Widmark*) er en ægte Ford-helt, et menneske, der selv kommer frem til sine konklusioner, og som dramatisk stilles over for den tysk-amerikanske kommandant (*Karl Malden*), hvis menneskelighed ikke er større, end det militære reglement tillader det.

„Cheyenne Autumn“ vil ikke mindst blive husket for afsnittet om slaget om Dodge City, et vidunderligt morsomt intermezzo, der i øvrigt hænger godt sammen med resten af filmen, og hvori Ford har frydet sig over at tage sine gamle helte op til revision. Lad os da slå fast: „Cheyenne Autumn“ er en Ford-film af de største, bevægende, smuk, spændende, menneskelige.

Ib Monty.

Sam Peckinpah er den instruktør, der arbejder smukkest og ivrigst med det stof, som John Ford har beriget filmen med. Det kom måske mindre til udtryk i den dejlige „Ride the High Country“ (der i England hed „Guns in the Afternoon“), end i „Major Dundee“, hvor han i selve forfølgelsesmotivet knytter sig til en fordske tradition. Hovedpersonen er da også officer i US Cavalry, en egenrådig, blakket hæver, der styrer igennem tilskikkelserne ved hjælp af æresbegreber og en vis professionalisme. Peckinpahs oprindelige version var på ca. 154 min., og denne forkortelse er naturligvis en del af grunden til historiens usammenhængende karakter. Peckinpahs styrke er milieu, autenticitet og action – filmen understreger smukt dette – og han mestrer at låne billeder af kavalleriets bevægelser i landskabet fra Ford, uden at det bliver gold kopiering; men efter den foreliggende kopi tør man næppe dømme om hans evner i denne brede, storladne epokeskildring. Hans afvikling af slagscenerne er foretaget med overblik og kolorit – man erinder især en række glimrende totalbilleder af visuel styrke – og karakteristisk nok står også sekvenserne med kavalleriets roligere øjeblikke, når det grupperes, slår lejr eller bevæger sig langsomt i landskabet, som højdepunkter i iscenesættelsen. Personinstruktionen er svagere, og især *Richard Harris* får lov at stikke af fra milieuet og tiden med en *Stanislawski/Strasberg*-påvirket spillestil, der på baggrund af de øvriges traditionsbundne underspilning af rollerne (*Charlton*

Heston har vel aldrig været en farverig skuespiller) ofte virker maniereret. Intrigen mellem de to hovedpersoner er aldrig rigtig vedkommende, og Tyreens død til slut bliver ikke tragisk. Er helheden således huller, så er dog detaljerne ofte mageløse. Det er ikke almindeligt at anmelde kostymer, men *Tom Dawsons* arbejder på „Major Dundee“ skal fremhæves for deres atmosfæreskabende originalitet. „Major Dundee“’s apache-jagt ind i Mexico er et spændende, men ikke fuldt tilfredsstillende bidrag til Vestens mytologi.

Poul Malmkjær.

Rays verden

APUR SANSAR (Apus verden), Indien 1958. Prod.: Satyajit Ray Productions, Calcutta. Prod., instr. og manus.: Satyajit Ray. Bygget over en roman af Bibhutibhusan Bandopadhyay. Foto: Subrata Mitra. Klip: Dulal Dutta. Dekor.: Bansi Chandragupta. Musik: Ravi Shankar. Lyd: Durgadas Mitra. Medv.: Soumitra Chatterji (Apu), Sharmila Tagore (Aparna), Shapan Mukerji (Pulu), S. Aloke Chakravarty (Kajole). Dansk distrib.: Filmcentralen Palladium. D. prem.: 19. 5. 1965, Alexandra, Længde: 2905 m (106 min.).

Satyajit Ray er et geni uden omsvøb, en af dem, der fortæller sine film i en enkel og ukunstlet stil, der rummer alt og alligevel aldrig er plat og bogstavelig. I „Apus verden“ bliver Apus menneskelige udvikling skildret via en lang række gennemført almindelige billeder af hverdagen, og følelserne blotlægges gennem den rolige og ligesom lidt tilbageholdne betragtning af de mennesker, der står midt i konflikten. Apus tilværelse ordnes af skæbnen og tilsyneladende mod hans egne planer, og uden bedrøvelsen eller forbitrelse fortæller Ray os, at tilværelsen har noget med menneskets forældring at gøre. Apu underkaster sig tilværelsen og bliver derfor lykkelig, men lykken er ikke præcis sådan, som han tænkte sig den. Der er ingen bitterhed i denne film, ingen sorg over menneskets underordning, men tværtimod en befriet triumf ved mødet med de faktorer, der ændrer ham og oprejser ham.

Satyajit Ray er ikke nem at få fat på for den, der vil forsøge klart at angive, hvori hans storhed ligger. Hans stil indbyder ikke til de store fortolkningskunster, den kræver kun en følelsens fordybelse og den direkte oplevelse. Hans brug af symboler er ikke den ordinære; et blik gennem et tilgittret vindue ud mod en flod betyder ikke noget med fangen og friheden, men beskriver blot selve stedet, den aktuelle stemning på det autentiske sted, og mere er der ikke at